

Лекція 3

Засоби індивідуального захисту на підприємстві

Коли безпеку робіт не можуть забезпечити конструкція і розміщення засобів виробництва, організація виробничих процесів, проєктно-технологічні рішення та засоби колективного захисту, необхідно застосовувати [засоби індивідуального захисту](#) (ЗІЗ). Вони зменшують вплив на працівників небезпечних і шкідливих чинників, запобігають [нещасним випадкам](#) та [професійним захворюванням](#).

ЗІЗ використовують відповідно до [Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці](#), затверджених наказом Мінсоцполітики від 29.11.2018 № 1804 (НПАОП 0.00-7.17-18).

Як вибрати ЗІЗ

ЗІЗ мають відповідати [Технічному регламенту засобів індивідуального захисту](#), затвердженому постановою КМУ від 21.08.2019 № 771.

Слід обирати ЗІЗ, які:

- відповідають ступеню наявних ризиків для життя і здоров'я працівників та не призводять до збільшення рівня цього ризику;
- відповідають наявним на робочому місці умовам;
- підходять користувачеві після необхідного регулювання.

УВАГА! На ЗІЗ має бути позитивний висновок органів з оцінки відповідності, сертифікат чи декларація відповідності.

Перед тим, як придбати ЗІЗ, роботодавець повинен їх оцінити, а саме:

- проаналізувати й [оцінити ризики для життя та здоров'я працівників](#), яких не можна уникнути за допомогою інших засобів;
- визначити характеристики, які мають бути у ЗІЗ, щоб ефективно захистити життя та здоров'я працівників від вже визначених ризиків;
- порівняти характеристики ЗІЗ, наявні у суб'єкта господарювання, із характеристиками, які визначили під час цієї оцінки.

Стане у пригоді

[Таблиця врахування ризиків для обґрунтування вибору та використання ЗІЗ](#)

Роботодавець [утворює комісію](#) з представників адміністрації, профспілкової організації підприємства (за її відсутності — [уповноваженої найманими працівниками особи з питань охорони праці](#)), щоб та прийняла й перевірила ЗІЗ на відповідність нормативним документам і результатам оцінки.

[Задokumentуйте >> Акт приймання і перевірки засобів індивідуального захисту](#)

У разі невідповідності роботодавець вживає заходів, щоб повернути або замінити неякісні ЗІЗ.

Окрім того, роботодавець повинен:

- інформувати працівників перед видачею ЗІЗ про ризики для життя та здоров'я, від яких їх захищатимуть ЗІЗ;
- організувати регулярне навчання працівників, як користуватися ЗІЗ, і демонстрацію, як їх правильно застосовувати;
- забезпечити за інструкцією з експлуатації періодичне випробовування і перевірку придатності ЗІЗ, а також своєчасну заміну їхніх компонентів, вузлів або інших частин, якщо їхні захисні властивості погіршилися або якщо їх певний час не використовували (після перевірки на ЗІЗ слід поставити відмітку — клеймо, штамп — про термін наступного випробування);
- контролювати, як працівники використовують ЗІЗ.

ЗІЗ використовують лише за призначенням відповідно до інструкцій з експлуатації. Працівники зобов'язані інформувати роботодавця про недоліки щодо використання ЗІЗ за призначенням.

Кому видавати засоби захисту

Орієнтовний перелік робіт, на яких необхідно застосовувати ЗІЗ, визначає [додаток 3 до Мінімальних вимог](#).

УВАГА! ЗІЗ обов'язково видають працівникам, які працюють на роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням, або тих, що виконують у несприятливих метеорологічних умовах.

Коли роботодавець визначає потребу в ЗІЗ, він повинен передбачати спеціальний одяг і спеціальне взуття окремо для чоловіків і жінок. При цьому він має вказати назву ЗІЗ, врахувати їх модель, призначення за захисними властивостями, розмір і зріст, а для захисних касок і запобіжних поясів — типорозміри.

ЗІЗ видають незалежно від виду економічної діяльності підприємства:

- працівникам, професії та посади яких передбачають [Норми безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам загальних професій різних галузей промисловості](#), затверджені наказом Держгірпромнагляду від 16.04.2009 № 62 (НПАОП 0.00-3.07-09; далі — Норми безплатної видачі ЗІЗ);
- працівникам загальних (наскрізних) професій різних галузей промисловості.

Виняток — випадки, коли ці професії та посади передбачають відповідні Норми безплатної видачі ЗІЗ із урахуванням специфічних умов праці.

У разі, якщо ЗІЗ не зазначені в [Нормах безплатної видачі ЗІЗ](#), але передбачені іншими [нормативно-правовими актами з охорони праці](#), їх необхідно видавати працівникам залежно від характеру умов робіт на строк використання (носіння) — до зношення.

Орієнтовний перелік небезпек, за яких використовують **додаткові ЗІЗ**, визначає [додаток 2 до Мінімальних вимог](#).

Працівникам можна видавати два комплекти спецодягу на два строки використання (носіння) залежно від умов праці та можливості обслуговування ЗІЗ.

Роботодавець має видати працівнику **декілька комплектів ЗІЗ**, якщо на підприємстві не провели належне очищення (хімочищення) спецодягу, його прання, обезпилювання, дегазацію, дезактивацію, дезінфекцію, знешкодження, ремонт, заміну вузлів, не перевірили експлуатаційні та захисні властивості.

Обов'язковому хімочищенню підлягає увесь утеплений спецодяг, а також спецодяг, оброблений захисним просоченням, якщо інше не визначають інструкції з їх експлуатації.

Якщо роботодавець не організував своєчасне хімочищення або прання спецодягу, він зобов'язаний видати змінні ЗІЗ.

Яким окремим категоріям працівників видавати ЗІЗ

Працівників, яких залучають до разових робіт, де ліквідують наслідки аварій, стихійного лиха тощо, які не передбачає трудовий договір, [потрібно забезпечити необхідними ЗІЗ](#).

Працівникам, які суміщають професії або працюють за сумісництвом, крім ЗІЗ, що видають їм за основною професією, слід додатково видати ЗІЗ для робіт за професією за сумісництвом або при суміщенні.

Учням, які навчаються у навчальних закладах незалежно від форм навчання, на період виробничої практики (виробничого навчання) на підприємстві, інструкторам, а також працівникам, які тимчасово або за сумісництвом виконують роботи за професіями та посадами, для яких передбачені ЗІЗ на час виконання роботи, видають відповідні ЗІЗ.

У разі інфекційного захворювання працівника спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші ЗІЗ, якими він користувався, і приміщення, де вони зберігалися, підлягають дезінфекції.

Якщо ЗІЗ передчасно зносилися не з вини працівника, роботодавець зобов'язаний замінити їх власними коштами. Якщо ж працівник придбав спецодяг та/або інші ЗІЗ за власні кошти, роботодавець повинен компенсувати всі витрати на умовах, які передбачає колективний договір ([п. 7 розд. III Мінімальних вимог](#)).

Як видавати чергові ЗІЗ

До чергових ЗІЗ належать рукавиці чи калоші діелектричні при електроустановках, кожух або плащ непромокальний на зовнішніх постах тощо. Їх закріплюють за певними робочими місцями чи видають працівникам лише на час виконання робіт і передає одна зміна іншій. Чергові ЗІЗ видають під відповідальність керівників робіт або керівників змін.

Якщо один ЗІЗ за певних обставин має використовувати кілька працівників, роботодавець перед тим, як його застосовуватимуть, вживає заходів, щоб запобігти виникненню проблем для здоров'я та особистої гігієни користувачів.

Як обліковувати видачу ЗІЗ

ЗІЗ є власністю роботодавця, їх обліковують як інвентар. Видачу і повернення ЗІЗ потрібно обліковувати в особистій картці обліку ЗІЗ за формою [додатка 1 до Мінімальних вимог](#).

Скачайте

[Особиста картка обліку спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту](#)

Який строк використання засобів захисту

Граничний строк використання вказаний у сертифікаті або декларації відповідності виробника ЗІЗ.

Строки використання ЗІЗ за календарними днями обчислюють з дня їх фактичної видачі за [Нормами безплатної видачі ЗІЗ](#). Вони не мають перевищувати їх строків придатності.

Строки використання ЗІЗ, якими користуються кілька працівників, чергових ЗІЗ мають бути не менше ніж строки використання відповідних ЗІЗ, що видають індивідуально.

Якщо працівнику видають декілька комплектів ЗІЗ, строк їх використання можна збільшити.

Які вимоги до заміни та повернення ЗІЗ

В окремих випадках із огляду на особливості виробництва роботодавець може за погодженням із профспілковою організацією підприємства замінювати:

- комбінезон на костюм і навпаки;
- костюм — напівкомбінезоном із сорочкою (блузою) або сарафаном з блузою;
- костюм із сукна на костюм з вогнезахисним або кислотозахисним просоченням;
- костюм брезентовий на костюм із вогнезахисним або водовідштовхувальним просоченням;
- черевики (напівчоботи) шкіряні на чоботи гумові і навпаки;
- черевики (напівчоботи) на чоботи і навпаки;
- валянки на чоботи і навпаки.

УВАГА! У разі заміни одних видів спеціального одягу та спеціального взуття на інші не мають погіршуватися їхні захисні властивості й умови праці для користувача.

Працівники мають повернути ЗІЗ у таких випадках:

- їх звільнили з підприємства;
- перевели на тому самому підприємстві на іншу роботу або інше робоче місце;
- змінили вид робіт;
- ввели нові технології;
- ввели нові або замінили наявні знаряддя праці;

- використовувати ЗІЗ не обов'язково.

Де зберігати засоби захисту

ЗІЗ, зокрема спецодяг працівників, зайнятих на роботах із шкідливими для здоров'я речовинами, зберігайте у спеціально обладнаних приміщеннях. Вони мають відповідати ДБН В.2.2-28:2010 «Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення» і нормативно-правовим актам з охорони гігієни праці.

Скачайте

[Журнал обліку та зберігання засобів захисту](#)

Виділіть окреме приміщення для централізованого зберігання ЗІЗ. Таке приміщення повинно бути сухим, добре провітрюваним, мати полиці або шафи, де можна розвісити спецодяг.

ЗІЗ працівників, робота яких пов'язана зі [шкідливими хімічними](#) або [радіоактивними речовинами](#), зберігайте у складах, облаштованих з урахуванням відповідних державних стандартів і правил гігієни праці.

Теплий спеціальний одяг і спеціальне взуття, що були в ужитку, продезінфікуйте, очистіть від забруднень і пилу, висушіть й відремонтуйте. Під час зберігання періодично оглядайте їх.

Якщо працівники виконують роботи за межами підприємства та [у відрядженні](#), де порядок зберігання ЗІЗ не можна застосувати, — на лісозаготівлях, геологорозвідувальних роботах тощо, — вони можуть залишатися в неробочий час у працівників. Пропишіть це у [колективному договорі](#) чи в [правилах внутрішнього трудового розпорядку](#) підприємства.

Основні правила зберігання ЗІЗ:

- комплекти спецодягу, спецвзуття та інші ЗІЗ зберігайте в [кімнатах із температурою](#) 10—30 °С з відносною вологістю повітря 50—70%;
- прогумований одяг і гумове взуття зберігайте у затемнених приміщеннях або закритих шафах за температури 5—20 °С з відносною вологістю повітря 50—70%;
- зимовий одяг і взуття, перед тим як складати, ретельно очистіть, продезінфікуйте та просушіть;
- нижню полицю стелажа встановлюйте на висоті не менше ніж 0,2 м;
- відстань від стін складу і від опалювальних приладів до ЗІЗ повинна становити мінімум 1 м;
- [відстань між стелажми](#) повинна становити мінімум 0,7 м;
- ЗІЗ розміщуйте подалі від джерел тепла та таким чином, щоб на них не потрапляло пряме сонячне світло;
- ЗІЗ зберігайте окремо від кислот, лугів, розчинників та інших матеріалів, контакт з якими може призвести до утворення небезпечних речовин.

Детальні вимоги щодо догляду за ЗІЗ можуть містити інструкції з експлуатації ЗІЗ.

Питання до самоконтролю:

1. Вибір ЗІЗ, видача працівникам, умови зберігання.
2. Строки використання засобів захисту та їх облік.
3. Вимоги до заміни та повернення ЗІЗ